

เรื่องเล่าจากสวนลำไย

นันทรัตน์ ศุภก้าเนต¹

เมื่อ 3 ปีที่แล้วช่วงต้นเดือนสิงหาคม ได้มีโอกาสเดินทางไปสวนลำไยที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการสวนที่เป็นแบบมืออาชีพเลยทีเดียว แต่ยังไม่ถึงขั้นเป็นสวนไฮเทคที่ต้องใช้ระบบสมองกลควบคุม ชาวสวนทั่วไป สามารถทำตามได้สบายมาก เจ้าของสวนคือ คุณอุฬาร จรัสก้าจรกุล เป็นเจ้าของร้านขายของชำอยู่ในตลาดวังทอง แต่จากการเกิดของห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อที่ทันสมัย ทำให้ยอดขายสินค้าตกลง จึงคิดหาอาชีพใหม่มารองรับ

คิดทำสวนลำไย

จากการที่เห็นต้นลำไยออกดอกติดผลได้ดีในเขตอำเภอเนินมะปราง ประกอบกับมีใจรักที่จะทำสวน จึงตัดสินใจหาซื้อที่ดินเพื่อทำสวนลำไย เมื่อหาที่ทำสวนได้ก็เริ่มปลูกลำไยชุดแรกในปี 2537 โดยใช้ระยะปลูกปกติคือ 8x8 เมตร ปัจจุบันต้นลำไยมีอายุ 19 ปี หลังจากนั้นอีก 2 ปี ก็ปลูกลำไยชุดที่ 2 ด้วยระยะปลูก 8x8 เมตรเช่นเดิม ทั้ง 2 แปลงนี้มีพื้นที่รวมกันประมาณ 50 ไร่ เมื่อต้นลำไยชุดแรกมีอายุ 2.5 ปี คุณอุฬารตัดสินใจปล่อยให้ต้นลำไยมีการออกดอกติดผลตามธรรมชาติ เพราะเห็นว่าต้นลำไยเจริญเติบโตดี แข็งแรงและมีทรงพุ่มสวย และเปลี่ยนจากการให้น้ำทางสายยางมาเป็นการวางระบบน้ำ เปลี่ยนจากการให้ปุ๋ย

สูตรเสมอทางดินมาเป็นปุ๋ยเกล็ดและละลายน้ำให้ไปทางระบบน้ำ ได้ผลผลิตครั้งแรกประมาณ 6 ตันจากลำไยทั้งหมด 900 ตัน ต่อมาเมื่อขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นอีก 30 ไร่จึงปลูกแบบระยะชิด 4x4 เมตร เพื่อที่จะเพิ่มจำนวนต้นต่อพื้นที่และเพิ่มปริมาณผลผลิต

เริ่มวางระบบน้ำ

ต้นลำไยชุดแรกปลูกกลางฤดูฝน ไม่ต้องรดน้ำต้นลำไยก็เจริญเติบโตได้ดี แต่เมื่อถึงฤดูแล้งจำเป็นต้องรดน้ำให้ต้นลำไยเป็นระยะซึ่งเป็นงานที่หนักมากและสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เพราะต้องใช้เครื่องยนต์สูบน้ำจากคลองเล็กๆ และลากสายยางรดน้ำต้นลำไยทีละต้นซึ่งเหนื่อยมาก จึงคิดวางระบบน้ำในสวนลำไย โดยได้ไปขอความช่วยเหลือจากคุณธวัชชัย พงษ์แดง ผู้เชี่ยวชาญการวางระบบน้ำจากศูนย์ส่งเสริมกิจการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดพิษณุโลก ให้ออกแบบระบบน้ำในสวนให้ (ปัจจุบันคุณอุฬารมีความรู้และสามารถออกแบบระบบน้ำในสวนไม่ผลของตัวเองและเป็นທີ່ปรึกษาให้ชาวสวนได้ด้วย) เมื่อวางระบบเสร็จแล้วก็ยังคงให้ปุ๋ยทางดินเหมือนเดิมจนกระทั่งได้พบกับนักวิชาการเกษตรของบริษัทที่เป็นตัวแทนขายปุ๋ยระบบน้ำ จึงทดลองเปลี่ยนมาให้ปุ๋ยไปพร้อมกับการให้น้ำทางระบบน้ำแก่ต้นลำไยชุดแรกเมื่อต้นลำไยมีอายุ 2.5 ปี

¹ สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร

คิดผสมปุ๋ยใช้เอง

คุณอุฬารเปรียบเทียบการให้ปุ๋ยเม็ดทางดินกับการให้ปุ๋ยเกล็ดละลายน้ำไปทางระบบน้ำ พบว่าการให้ปุ๋ยทางระบบน้ำมีข้อดีกว่าหลายอย่าง เช่น ใช้ปุ๋ยน้อยกว่า ให้ปุ๋ยได้บ่อยครั้ง ใช้แรงงานเพียง 1 คนก็ใส่ปุ๋ยทั้งสวนได้ นอกจากนี้การใส่ปุ๋ยเพียงครั้งละน้อย ยังทำให้การสูญเสียของปุ๋ยมีน้อยอีกด้วย แต่เมื่อปุ๋ยทางระบบน้ำที่ใช้อยู่มีราคาแพงขึ้นสวนทางกับราคาผลผลิตที่ต่ำลง ทำให้คุณอุฬารคิดถึงการผสมปุ๋ยใช้เองเพื่อลดต้นทุนการผลิตซึ่งทำให้ผู้เขียนได้รู้จักกับคุณอุฬารและติดต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเวลาเกือบ 20 ปีแล้ว โดยคุณอุฬารสนใจสอบถามความรู้เกี่ยวกับเรื่องของดินและปุ๋ยอย่างสม่ำเสมอ ผู้เขียนแนะนำให้เก็บตัวอย่างดินไปวิเคราะห์ที่สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมวิชาการเกษตรในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อจะได้ทราบว่าดินในสวนมีสมบัติอย่างไร มีธาตุอาหารอะไรบ้าง ควรต้องปรับปรุงอย่างไร และใส่ปุ๋ยอะไรบ้าง อย่างละเท่าไร ในบรรดาชาวสวนที่รู้จักผู้เขียนจัดให้คุณอุฬารเป็นชาวสวนระดับคุณภาพคนหนึ่ง เพราะเป็นชาวสวนที่เฝ้าหาความรู้ทั้งจากตำราและจากนักวิชาการและปฏิบัติตามคำแนะนำที่ได้รับทุกครั้ง ปุ๋ยที่ใช้ทางระบบน้ำในสวนนี้บางชนิดเป็นปุ๋ยที่ชาวสวนใส่ทางดินแต่ละลายน้ำได้ดีและมีราคาถูก ได้แก่ 46-0-0 หรือ 21-0-0 ซึ่งให้ธาตุไนโตรเจน และ 0-0-60 หรือ 0-0-50 ซึ่งให้ธาตุโพแทสเซียม มีเพียง 20-53-0 หรือ 12-60-0 ซึ่งเป็นปุ๋ยเกล็ดที่ให้ธาตุฟอสฟอรัสเท่านั้นที่มีราคาแพงกว่าปุ๋ยฟอสฟอรัสที่ให้ทางดิน และใช้จุลธาตุแต่ละชนิด ได้แก่ เหล็กซัลเฟต แมงกานีสซัลเฟต ทองแดงซัลเฟต สังกะสีซัลเฟต และกรดบอริก โดยทั้งหมดนี้ให้ไปทางระบบน้ำ นอกจากนี้ยังผสม

แคลเซียมโบรอนใช้เองจาก 15-0-0 และกรดบอริกสำหรับปุ๋ยทางใบที่ใช้ในการเพิ่มคุณภาพของผลผลิต ระยะการเจริญเติบโตของผลก็ผสมเองจากแม่ปุ๋ย 46-0-0, 0-52-34 และ 13-0-46 ซึ่งการผสมปุ๋ยใช้เองนี้ทำให้ต้นทุนค่าปุ๋ยลดลงมากกว่า 50% และการให้ปุ๋ยทางระบบน้ำทำให้อัตราการให้ปุ๋ยต่อต้นต่ำลงมากกว่า 50% เช่นเดียวกัน

ทดลองใช้โพแทสเซียมคลอไรด์

จากการเกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ (ปี 2540-41) และลานีญา (ปี 2542-43) ที่ทำให้ลำไยไม่ออกดอกติดผลตามปกติ ประกอบกับมีเทคโนโลยีการใช้สารโพแทสเซียมคลอไรด์กระตุ้นการออกดอกของลำไยของอาจารย์พาวิณ มะโนชัย และคณะ จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และอาจารย์ยุทธนาและคณะ จากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลลำปางเผยแพร่ออกมา คุณอุฬารสนใจที่จะนำมาใช้ ก็เลยให้คุณอุฬารเป็นนักวิจัยเองเลย โดยการใส่โพแทสเซียมคลอไรด์ให้ต้นลำไยทางระบบน้ำในอัตราต่างๆ กัน แทนการเอาคลอไรด์มาละลายน้ำแล้วใช้บัวรดน้ำ รดใต้ทรงพุ่ม เนื่องจากช่วงที่ทดลองเป็นช่วงปลายปี อากาศแห้งและเย็น การใส่โพแทสเซียมคลอไรด์ อัตรา 10 กรัมต่อต้นก็มีการแทงช่อดอกเหมือนกับต้นที่ใส่คลอไรด์ในอัตราที่สูงกว่า คุณอุฬารใส่คลอไรด์ติดต่อกันทุกปี แต่ต้นลำไยก็ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพเหมือนปกติทุกปี ต้นลำไยไม่โทรมเหมือนทางลำพูนหรือเชียงใหม่ ซึ่งอาจเป็นเพราะการดูแลรักษาต้นดี มีการตัดแต่งกิ่งทุกครั้ง หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต และมีการให้ปุ๋ยทางระบบน้ำทุกสัปดาห์ แต่ต้นลำไยที่สวนนี้โทรมจากการเข้าทำลายของแมลงที่เจาะเข้าต้นและทำลายท่อน้ำ ท่ออาหาร ทำให้ลำไยเสียหายหลายต้น

ปลูกส้มตามกระแส

คุณอุฬารเคยนำลีนจีพันธุ์พันทิพย์ (เป็นพันธุ์ที่ไม่ต้องการความเย็นสะสมนานเหมือนลีนจีทางเชียงใหม่ พะเยาและเชียงราย) จากสวนลีนจีนายพลที่จังหวัดกาญจนบุรีมาปลูก แต่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ต้นลีนจีออกดอกติดผลน้อย ไม่คุ้มค่าการลงทุน ในช่วงเวลานั้นผู้เขียนกำลังทำงานวิจัยเรื่องปุ๋ยส้ม และเคยนำผลส้มจากงานทดลองมาฝากคุณอุฬาร คุณอุฬารชิมแล้วบอกว่า ส้มมีรสชาติดี อยากลองปลูกส้มบ้าง ประกอบกับช่วงเวลานั้นการทำสวนส้มให้ผลตอบแทนแก่ชาวสวนค่อนข้างสูง คุณอุฬารจึงตัดสินใจซื้อสวนลีนจี แม้ผู้เขียนจะบอกว่าส้มมีโรคประจำตัวคือโรครินนิ่ง และยังหาทางรักษาไม่ได้ก็ตาม คุณอุฬารตัดสินใจปลูกส้มโชกุนบนต้นต่อ หลังจากค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกต้นกล้าส้มมาเป็นอย่างดี เมื่อเก็บดินวิเคราะห์ธาตุอาหารเพื่อหาสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมสำหรับส้มแล้วก็ลงมือปลูกส้ม มีส้มโชกุนบนต้นต่อ ทรอยเยอร์ 4 แฉว ที่เหลือเป็นส้มโชกุนบนต้นต่อ สวิงเกิ้ล ส้มชุดแรกปลูกแทนที่ต้นลีนจีที่รื้อไป ผลผลิตชุดแรกเก็บได้หลังจากปลูกประมาณ 2.5 ปี ผลผลิตมีรสชาติดีกว่าส้มจากสวนอื่น และเป็นที่ต้องการของตลาดมาก ผลผลิตไม่พอขายให้ลูกค้า จึงขยายพื้นที่ปลูกส้มเพิ่มขึ้นอีก 2 แปลง คราวนี้ใช้ต้นต่อทรอยเยอร์และคลีโอพัตรา เนื่องจากส้มมีการแตกใบอ่อน ออกดอกติดผลหลายรุ่น และมีผลผลิตบนต้นตลอดทั้งปี แรงงานที่มีในสวนจึงทุ่มเวลามาดูสวนส้มเป็นส่วนใหญ่ เพราะส้มให้ผลตอบแทนที่ดีกว่ามากและให้รายได้ตลอดปี ต่างจากลำไยที่มีราคาต่ำลง ให้ผลผลิตเพียง 1 ครั้งต่อปี และประสบปัญหาแมลงเข้าทำลายภายในกิ่งและลำต้น ต้นลำไยจึงถูกปล่อยให้ทรุดโทรม แต่โรคและแมลงศัตรูส้มต่างๆ มีการระบาดตลอด

ทั้งปี แรงงานที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอและไม่มีความรู้เรื่องโรคและแมลงที่ทำลายส้ม และคุณอุฬารก็ยังต้องช่วยงานที่ร้านขายของชำ ซึ่งเป็นกิจการของครอบครัว ทำให้ไม่ค่อยมีเวลามาดูสวนได้บ่อย ต้นส้มเริ่มมีอาการของโรครินนิ่ง และยังมีโรคมะลาโนสและโรครากเน่าโคนเน่า ซึ่งทำให้ใบส้มและผลส้มร่วงอีกด้วย นอกจากนี้การขาดแคลนแรงงานในการกำจัดวัชพืช ก็ทำให้วัชพืชขึ้นคลุมส้มในแปลงที่ปลูกใหม่แย่งน้ำและอาหาร ต้นส้มเริ่มอ่อนแอและเป็นโรครินนิ่งมากขึ้น ส้มแปลงใหม่ให้ผลผลิตได้เพียงปีเดียวก็แสดงอาการของโรคอย่างรุนแรงจนให้ผลผลิตที่ได้ไม่คุ้มต่อการลงทุน ปัจจุบันแปลงส้มถูกปล่อยให้ว่าง และมีวัชพืชขึ้นปกคลุมทั้งแปลง

ฟื้นสวนลำไย

เมื่อเห็นว่าต้นส้มเป็นโรครินนิ่งมากขึ้น และไม่สามารถควบคุมการระบาดได้ คุณอุฬารก็กลับมาเริ่มฟื้นฟูสวนลำไยที่ปลูกชุดแรกและชุดที่ 2 ด้วยการตัดแต่งกิ่งให้ทรงพุ่มโปร่ง ตัดหญ้ากำจัดวัชพืชและดูแลซ่อมแซมระบบน้ำ และให้ปุ๋ยทางระบบน้ำทุกสัปดาห์เหมือนเดิม เมื่อต้นลำไยกลับมาสมบูรณ์ดังเดิม ก็เริ่มให้สารคลอเรตเพื่อกระตุ้นการออกดอก แต่คุณอุฬารจะดูความต้องการของตลาด โดยเฉพาะตลาดส่งออกก่อน ว่าต้องการผลผลิตลำไยช่วงไหน เพื่อกะเวลาในการตัดแต่งกิ่งและให้สารได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากปัญหาขาดแคลนแรงงาน ปัจจุบันนี้คุณอุฬารจึงจ้างคนมารับเหมาตัดแต่งกิ่งลำไยที่สวน วันที่ผู้เขียนไปที่สวนคุณอุฬาร ได้พบคุณพิฑูรย์ พิมพ์นัมและลูกน้องกำลังตัดแต่งกิ่งลำไยที่สวนพอดี ตัดกันได้รวดเร็วมาก เป็นมืออาชีพจริงๆ คุณพิฑูรย์เล่าว่าทีมงานมีด้วยกันประมาณ 10 คน มีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย

ทุกคนป็นต้นไม้ตัดแต่งกิ่งได้เหมือนกันหมด รับผิดชอบตัดแต่งกิ่งมะม่วงและลำไยเป็นส่วนใหญ่ อัตราค่าจ้างต่อต้นขนาดทรงพุ่ม 5 เมตร ก็อยู่ราวๆ 25-30 บาท วันหนึ่งตัดได้คนละ 30-40 ต้น อุปกรณ์ก็มีตยาวคมๆ เพียง 1 เล่ม ใช้ตัดทั้งกิ่งใหญ่และกิ่งเล็ก หลังจากต้นลำไยแตกใบอ่อน 2 ชูต ก็ให้สารคลอเรทไปตามระบบน้ำร่วมกับการพ่นทางใบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้สารในฤดูฝน การพ่นสารทางใบร่วมด้วยเป็นการรับประกันว่าต้นลำไยต้องออกดอกแน่ๆ หลังให้สาร 3-4 สัปดาห์ ต้นลำไยก็เริ่มแทงช่อดอก คุณอุฬารจะผสมแคลเซียมโบรอนเองเพื่อพ่นลำไยช่วงนี้ โดยใช้แคลเซียมไนเตรต หรือ 15-0-0 ผสมกับกรดบอริค ซึ่งมีราคาถูกมาก เมื่อเทียบกับแคลเซียมโบรอนที่มีขายในตลาด สาเหตุที่ต้องพ่นแคลเซียมโบรอนก็เพราะดินที่สวนเป็นดินร่วนปนทรายแบ้งมีแคลเซียมและโบรอนต่ำ การพ่นช่วงนี้จะช่วยให้ช่อดอกสมบูรณ์และการติดผลดี

การผลิตลำไยหลังการฟื้นฟูสวนใหม่ให้ผลผลิตเป็นที่พอใจ ลำไยยังมีคุณภาพดีเหมือนเดิม

ราคาขายก็ได้ตามคุณภาพของลำไยที่ผลิตได้ ผลผลิตในสวนเป็นขนาดใหญ่พิเศษมากกว่า 50% และผลผลิตออกสู่ตลาดก่อนทางเชียงใหม่และลำพูน ทำให้ได้ราคาค่อนข้างดี การเก็บเกี่ยวผลผลิตของสวนในปัจจุบันเป็นการขายเหมา ผู้ซื้อเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง ทำให้ไม่มีค่าใช้จ่ายในการลงตะกร้า ไม่ต้องเสียค่าขนส่ง คนลงตะกร้ามาจากลำพูน และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำผลผลิตไปขายตามล้งต่างๆ

จากที่เล่ามานี้ จะเห็นได้ว่าคุณอุฬารมีการปรับตัวตามสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงตามภาวะเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี โดยมีแนวคิดหลักอยู่ที่การลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มปริมาณผลผลิตคุณภาพให้มากขึ้น โดยการผสมปุ๋ยใช้เองจากแม่ปุ๋ยที่มีราคาถูก แก้ปัญหาแรงงานขาดแคลนโดยการใช้เครื่องจักรกลในการกำจัดวัชพืชและพ่นสารป้องกันกำจัดโรคและแมลง วางระบบน้ำแทนการลากสายยางรดน้ำ และจ้างแรงงานที่เชี่ยวชาญมาตัดแต่งกิ่ง และที่สำคัญคือต้องศึกษาข้อมูลด้านการตลาดก่อนวางแผนการผลิตแต่ละครั้ง